

ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ ТА РЕГІОНАХ

Г. І. РИБАК, канд. екон. наук., ст. викл. кафедри економічної теорії та міжнародної економіки

Г. С. ГОЛОВІНА, студ.

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Соціальний захист населення є першочерговим завданням для більшості країн світу, бо людський капітал є основою стійкого розвитку економіки країни. В умовах процесу децентралізація об'єднані територіальні громади, які є спроможними, мають брати на себе відповідальність та переймати усі функції управління, в тому числі вирішення питань соціального захисту населення.

Поняття "соціальний захист" досить нове, почало використовуватись у міжнародних актах в середині ХХ століття, що було викликане кардинальними змінами в соціальній політиці у багатьох країнах світу, які зумовили необхідність систематизації та координації різноманітних інститутів соціальної сфери з позиції характеристики її захисних функцій. Формування ефективної системи соціального захисту населення завжди перебувало в колі наукових інтересів і вітчизняних дослідників.

Вітчизняні науковці розглядають соціальний захист населення, як функціональну систему напрямків та систему інститутів, які забезпечують її виконання. Та виокремлюють її основні принципи: гуманність, адресність, соціальна справедливість, комплексність, забезпечення прав і свобод особистості. Науковці трактують соціальний захист у ширшому тлумаченні як діяльність держави, спрямовану на забезпечення процесу розвитку та формування особистості, створення належних для самовизначення та ствердження в житті умов. У вузькому: соціальний захист – це сукупність правових і економічних гарантій, які забезпечують дотримання найважливіших

соціальних прав особистості. На сьогоднішній день в економічній теорії та практиці не існує сталого визначення поняття «соціальний захист», що обумовлено різноманітними підходами з боку дослідників до його трактування та особливостями соціально-економічного розвитку територій.

На сьогодні в Україні назріла нагальна потреба щодо реформування діючої системи соціального захисту населення, відповідно до потреб кожної територіальної громади, що є надзвичайно складним завданням. В умовах децентралізації ефективність соціальної політики оцінюється завдяки обраній системі соціального захисту, як окремого суспільного інституту, що має включати такі елементи: 1) цілі і мета діяльності; 2) функції та принципи; 3) суб'єкти та об'єкти, які взаємодіють у рамках інституціонального середовища; 4) сфери регулювання; 5) форми реалізації соціального захисту.

Основною метою соціального захисту є досягнення високого рівня якості життя населення. В рамках зазначеної мети для кожної територіальної громади необхідним є досягнення таких цілей: боротьба з бідністю; підвищення добробуту населення; попередження та мінімізація дії наслідків соціальних ризиків; сприйняття соціальному та економічному розвитку; розвиток соціального партнерства; поліпшення фізичного та духовного здоров'я людини; боротьба з демографічною кризою

Функції які має виконувати інститут соціального захисту можна поділити на: загальні (відтворення людських ресурсів, превентивна, регуляторна, інтегративна); спеціальні (адаптаційна, інноваційна, стимулююча, задоволення потреб); допоміжні (комунікативна, транслуюча, контрольна, профілактично-виховна).

До об'єктів соціального захисту можна віднести все населення, до суб'єктів: людина, місцеві органи влади, громадські об'єднання, підприємства. Відповідно до суб'єктів взаємодії можна сфери регулювання розподілити на наступні рівні: індивідуальний, колективний, регіональний.

Соціальний захист складається з трьох основних форм: соціальне забезпечення; соціальне страхування; соціальна допомога. Сьогодні однією з

головних форм соціального захисту є соціальна допомога, та в деякій мірі соціальне забезпечення та навіть соціальне страхування планується за рахунок державних коштів. Підтвердженням цьому є основні пріоритети у соціальній сфері, що визначені середньостроковим планом пріоритетних дій Уряду до 2020 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.04.2017 № 275-р):

- сприяння продуктивній зайнятості, реформа ринку праці;
- створення справедливої системи пенсійного страхування;
- забезпечення ефективної державної соціальної підтримки населення;
- розвиток соціальних та реабілітаційних послуг у територіальних громадах;
- забезпечення захисту прав дітей.

Значний рівень фінансового забезпечення соціальних видатків в Україні не свідчить, що система соціального захисту населення в Україні є ефективною з точки зору доступності та якості надання соціальних послуг і соціальної допомоги. Тому в сучасних умовах проблема соціального захисту повинна вирішуватися шляхом трансформації політики доходів населення, а не через збільшення їх фінансування за рахунок державних коштів. Від політики встановлення системи державного захисту необхідно поступово переходити до політики, спрямованої на зростання індивідуальних доходів населення, щоб кожна працююча людина могла за рахунок власних коштів забезпечити себе необхідними соціальними послугами.. На регіональному рівні соціальні програми мають бути спрямовані на вирішення пріоритетних соціальних проблем регіонів, поліпшення якості розробки стратегій регіонального розвитку; здійснення пошуку нових ефективних нетрадиційних механізмів подолання соціальних проблем депресивних територій; організація соціального моніторингу діяльності державних та регіональних органів та органів місцевого самоврядування.

Запропоновані заходи зменшать навантаження на бюджет і сприятимуть нормальному забезпеченню фінансування соціальних виплат з відповідних джерел.